

Ruch Biblijny i Liturgiczny

Nr 1-2

ROK XXVIII

1975

D O K U M E N T Y

KONSTITUCJA APOSTOLSKA O SAKRAMENCIE BIERZMOWANIA

PAWEŁ BISKUP

SŁUGA SŁUG BOŻYCH

NA WIECZNĄ RZECZY PAMIĄTKĘ

Przez łaskę Chrystusa ludzie otrzymują udział w Bożej naturze, co przypomina w pewnym stopniu narodzenie się do życia przyrodzonego, jego rozwój i podtrzymywanie. Wierni, odrodzeni przez chrzest, zostają umocnieni przez sakrament bierzmowania i w Eucharystii otrzymują pokarm życia wiecznego. W ten sposób przez sakramenty chrześcijańskiego wtajemniczenia otrzymują w coraz większym stopniu skarby życia Bożego i postępują w doskonałej miłości.

Słusznie napisano te słowa: „Obmywa się ciało, aby duszę oczyścić ze zmyzy, ciało namaszcza się, aby uświęcić duszę, ciało znaczy się krzyżem, aby umocnić duszę, włożenie rąk ocienia ciało, aby dusza otrzymała duchowe oświecenie, ciało karmi się Ciałem i Krwią Chrystusa, aby dusza nasyciła się Bogiem”¹. Sobór Powszechny Watykański II, świadomy swoich zadań, poświęcił szczególną troskę tym sakramentom wtajemniczenia, polecając, aby ich obrzędy zostały krytycznie rozpatrzone i bardziej dostosowane do rozumienia wiernych. Ponieważ weszły już w życie obrzędy chrztu dzieci, zredagowane w nowej

¹ Tertullianus, *De resurrectione mortuorum*, VIII, 3; CCL, 2, p. 931.

formie na podstawie uchwały wspomnianego Soboru powszechnego i wydane na nasze polecenie, wypada teraz ogłosić obrzędy bierzmowania, aby jasno ukazała się jedność wtajemniczenia chrześcijańskiego.

W ubiegłych latach z wielkim nakładem pracy i badań rozpatrywano sposób w jaki był udzielany ten sakrament; mianowicie starano się o to, „aby jaśniej uwydatnił się związek tego sakramentu z całym wtajemniczeniem chrześcijańskim”². Związek łączący bierzmowanie z innymi sakramentami wtajemniczenia staje się jaśniejszy nie tylko przez ściślejsze powiązanie ich obrzędów, lecz także przez gest i słowa, którymi udziela się sakramentu bierzmowania. W ten sposób obrzędy i słowa tego sakramentu „jaśniej wyrażają święte tajemnice, których są znakiem, a lud chrześcijański, na ile to możliwe, łatwo je może zrozumieć i uczestniczyć w nich w sposób pełny, czynny i społeczny”³.

W tym celu postanowiliśmy poddać rewizji także to, co należy do samej istoty bierzmowania, przez który wierni otrzymują Ducha Świętego jako dar.

Wiadomo z Nowego Testamentu, że Duch Święty towarzyszył Chrystusowi w wypełnianiu urzędu mesjańskiego. Jezus po przyjęciu chrztu od Jana zobaczył Ducha Świętego zstępującego na siebie (por. Mk 1, 10), który nad Nim pozostał (por. J 1, 32). Ten Duch Go pobudził, aby wsparty obecnością i pomocą, jawnie rozpoczął działalność mesjańską. Gdy pouczał lud nazaretański zaznaczył, że powiedzenie Izajasza: „Duch Pański nade mną” odnosi się do Niego (por. Łk 4, 17—21).

Chrystus obiecał swoim uczniom, że Duch Święty będzie ich wspomagał, aby także wobec prześladowców dawali świadectwo o wierze (por. Łk 12, 12). W dzień przed męką obiecał Apostołom, że ześle od Ojca Ducha Prawdy (por. J 15, 26), który pozostanie z nimi na wieki (J 14, 16) i będzie im pomagał w składaniu świadectwa o Chrystusie (por. J 15, 26). Wreszcie po swoim zmartwychwstaniu Chrystus obiecał, że wkrótce zstąpi Duch Święty: „Gdy Duch Święty zstąpi na was, otrzymacie Jego moc i będziecie moimi świadkami” (Dz 1, 8; por. Łk 24, 49).

Rzeczywiście w święto Pięćdziesiątnicy Duch Święty w cudowny sposób zstąpił na Apostołów zgromadzonych z Maryją Matką Jezusa i uczniami. Zostali oni wtedy tak napełnieni Duchem Świętym (Dz 2, 4), że natchnieni Bożą mocą zwiastowali wielkie dzieła Boże. Piotr uznał Ducha Świętego, który w ten sposób zstąpił na Apostołów, za dar epoki mesjańskiej (por. Dz 2, 17—18). Wtedy zostali ochrzczeni ci, którzy uwierzyli w nauczanie Apostołów i otrzymali dar Ducha Świętego (Dz 2, 38). Od tego czasu Apostołowie wypełniając wolę Chrystusa, przez wkładanie rąk udzielali neofitom daru Ducha Świętego, który uzupełniał łaskę chrztu (por. Dz 8, 15—17, 19, 5nn). Skutkiem

² KL 71.

³ KL 21.

tego w liście do Hebrajczyków między pierwszymi elementami formacji chrześcijańskiej wymienia się naukę o chrztach i wkładaniu rąk (por. Hbr 6, 2). To wkładanie rąk w tradycji katolickiej słusznie uznaje się za początek sakramentu bierzmowania, który uwiecznia w Kościele łaskę Zielonych Świąt.

Stąd staje się jasne znaczenie bierzmowania dla wtajemniczenia chrześcijańskiego, przez które wierni „jako członki żywego Chrystusa zostają wcieleni i upodobnieni do Niego przez chrzest, bierzmowanie i Eucharystię”⁴.

Na chrzcie neofici otrzymują odpuszczenie grzechów, przybranie za dzieci Boże oraz znamię Chrystusa, przez którego zostają włączeni do Kościoła i stają się uczestnikami kapłaństwa swojego Zbawiciela (por. 1 P 2, 519)⁵.

Przez sakrament bierzmowania odrodzeni na chrzcie otrzymują jako niewysłowiony Dar samego Ducha Świętego, który ich umacnia w szczególny sposób⁶, a naznaczeni znamieniem tego sakramentu „jeszcze bardziej wiążą się z Kościołem i w ten sposób jeszcze ściślej są zobowiązani, jako prawdziwi świadkowie Chrystusa do szerzenia i bronienia wiary słowem i uczynkiem”⁷.

W końcu bierzmowanie wiąże się z Najświętszą Eucharystią⁸, ponieważ wierni już ochrzczeni i bierzmowani, włączają się całkowicie w Ciało Chrystusa przez uczestnictwo w Eucharystii⁹.

Udzielenie Daru Ducha Świętego, już od starożytnych czasów dokonywało się w Kościele przez różne obrzędy. Przeszły one liczne zmiany na Wschodzie i na Zachodzie, zawsze jednak oznaczały udzielanie Ducha Świętego. W wielu obrządkach wschodnich już w starożytności do udzielania Ducha Świętego służył przede wszystkim obrzęd namaszczenia krzyżmem, jeszcze nie oddzielony jasno od chrztu¹⁰. Tego obrzędu do dzisiaj używa się w wielu Kościołach Wschodnich.

Najstarsze świadectwa o tej części wtajemniczenia chrześcijańskiego, w której później wyraźnie rozpoznano sakrament bierzmowania znajdujemy na Zachodzie. Po obmyciu wodą chrztu, a przed przyjęciem Eucharystii, nakazywano wykonanie wielu obrzędów, jak namaszczenie, włożenie rąk i naznaczenie¹¹, o czym świadczą dokumenty

⁴ DM 36.

⁵ KK 11.

⁶ Tamże.

⁷ Tamże, por. DM 11.

⁸ Por. DK 5.

⁹ Por. tamże.

¹⁰ Por. Origenes, *De principiis*, I, 3, 2; GCS 22 p. 49 sq.; *Comm in Ep. ad Rom.* V, 8; PG 14, 1038; Cyrillus Hierosolymitanus, *Catech.* XVI, 26; XXV, 1—7; PG 33, 956; 1088—1093.

¹¹ Por. Tertullianus, *De Baptismo*, VII—VIII; CCL 1, p. 282 sq. B. Botte, *La tradition apostolique de Saint Hippolyte*, Liturgiewissenschaftliche Quellen und Forschungen, 39, Münster in W. 1963 pp. 52—54; Ambrosius, *De sacramentis*, II, 24; III, 2, 8; VI, 2, 9; CSEL 73, pp. 36, 42, 74—75; *De Mysteriis*, VII, 42, CSEL 73, p. 106.

liturgiczne¹² i liczne świadectwa Ojców Kościoła. Stąd z biegiem wieków wyłoniły się pytania i wątpliwości jakie elementy napewno należą do istoty bierzmowania. Wypada wspomnieć niektóre przynajmniej oświadczenia w czasie soborów powszechnych i sformułowania zawarte w dokumentach papieży, które od trzynastego wieku przyczyniły się w niemałej mierze do wyjaśnienia znaczenia namaszczenia krzyżem, tak jednak, że nie poszło w zapomnienie włożenie rąk.

Nasz poprzednik, Innocenty III napisał: „Namaszczenie czoła krzyżem odpowiada włożeniu rąk, które inaczej nazywa się bierzmowaniem, ponieważ przez nie daje się Ducha Świętego dla rozwoju i umocnienia”¹³. Innocenty IV, także nasz poprzednik, wspomina, że Apostołowie udzielali Ducha Świętego „przez włożenie rąk, które uobecniają się w bierzmowaniu, czyli namaszczeniu krzyżem czoła”¹⁴. W wyznaniu wiary cesarza Michała Paleologa, odczytanym na Soborze Lionńskim II jest wzmianka o sakramencie bierzmowania, którego „biskupi udzielają przez włożenie rąk, namaszczając ochrzczonych krzyżem”¹⁵. Dekret dla Ormian, wydany przez Sobór Florencki stwierdza, że materię sakramentu bierzmowania stanowi „krzyżmo sporządzone z oliwy i balsamu”¹⁶ i po przytoczeniu słów Dziejów Apostolskich o Piotrze i Janie, którzy przez włożenie rąk udzielali Ducha Świętego (por. Dz 8, 17) dodaje: „Zamiast tego włożenia rąk w Kościele udziela się bierzmowania”¹⁷. Sobór Trydencki, chociaż nie zamierzał określić istotnego obrzędu bierzmowania, oznacza go jednak wyłącznie nazwą świętego bierzmowania krzyżem¹⁸. Benedykt XIV stwierdził: „Należy powiedzieć to, co jest bezsporne; mianowicie

¹² *Liber Sacramentorum Romane Aeclesiae Ordinis Anni circuli*, ed L. C. Mohlberg (*Rerum Ecclesiasticarum Documenta*, Fontes, IV) Roma 1970, p. 75; *Das Sacramentarium Gregorianum nach dem Aachener Urexemplar*, ed. H. Lietzmann (*Liturgiegeschichtliche Quellen*, 3) Münster in W., 1921, p. 53 sq. *Liber Ordinum*, ed M. Ferotin, (*Monumenta Ecclesiae Liturgica*, V) Paris 1904, p. 33 sq. *Missale Gallicanum Vetus*, ed L. C. Mohlberg (*Rerum Ecclesiasticarum Documenta*, Fontes, III), Roma 1958, p. 42; *Missale Gothicum*, ed L. C. Mohlberg (*Rerum Ecclesiasticarum Documenta*, Fontes, V) Roma 1961, p. 67; C. Vogel — R. Elze, *Le Pontifical Romain au Moyen — age*, t. 1. *Le Pontifical Romain du XII siècle* (Studi e Testi, 86), Città del Vaticano 1938, pp. 247 sq. et 289; T. 2, *Le Pontifical de la Curie Romaine au XIII siècle* (Studi e Testi, 87) Città del Vaticano 1940, pp. 452 sq.

¹³ Innocentius III. Ep. *Cum venisset*, PL 215, 285.

Wyznanie wiary przepisane przez tego papieża waldensom zawiera słowa: Confirmationem ab episcopo factam, id est impositionem manum, sanctam et venerande accipiendam esse censemus. PL 215, 1511.

¹⁴ Innocentius IV, Ep. *Sub catholicae professione*, Mansi. *Conc. Coll.* t. 23, 579.

¹⁵ Mansi *Conc. Coll.* t. 24, 71.

¹⁶ *Epistolae Pontificiae ad Concilium Florentinum*, vol. I, ser. A. pars II, Roma 1944, p. 128.

¹⁷ Tamże, p. 129.

¹⁸ *Concilii Tridentini Actorum pars altera*, ed. S. Ehses, *Concilium Tridentinum*. V, Act. II Friburgi Br., 1911, p. 996.

w Kościele łacińskim sakramentu bierzmowania udziela się używając świętego krzyżma, czyli oleju z oliwek zmieszanego z balsamem i poświęconego przez biskupa, którym szafarz sakramentu robi krzyż na czole przyjmującego wypowiadając słowa formy”¹⁹.

Wielu uczonych teologów mając na względzie te deklaracje i tradycje broniło tezy, że do ważnego udzielania bierzmowania wystarcza samo namaszczenie krzyżem na czole, któremu towarzyszy włożenie ręki, niemniej w obrzędach Kościoła łacińskiego zawsze było przepisane włożenie rąk na bierzmowanych przed namaszczeniem.

Co do słów obrzędu, którym udzielano Ducha Świętego należy zauważyć, że już w powstającym Kościele Piotr i Jan, aby dopełnić inicjacji ochrzczonych w Samarii, modlili się za nich, aby otrzymali Ducha Świętego i wtedy włożyli na nich ręce (por. Dz 8, 15—17). Na Wschodzie w IV i V wieku w obrzędzie bierzmowania ukazują się pewne ślady słów „znamię daru Ducha Świętego”²⁰. Słowa te wkrótce zostały przyjęte przez Kościół Konstantynopoliński i jeszcze obecnie są używane przez Kościoły obrządku bizantyńskiego.

Na Zachodzie słowa obrzędu dopełniającego chrzest nie były dokładnie określone aż do wieku dwunastego i trzynastego. Natomiast w Pontyfikale Rzymskim wieku dwunastego pierwszy raz występuje formuła, która później stała się powszechna: „Znacę cię znakiem krzyża i umacniam cię krzyżem zbawienia. W imię Ojca i Syna i Ducha Świętego”²¹.

Z tego co przypomniałszy widać, że chociaż inną drogą zarówno na Wschodzie jak i na Zachodzie na pierwsze miejsce w czynności bierzmowania na pierwsze miejsce wysunęło się namaszczenie krzyżem, przez które w pewien sposób uobecnia się apostołskie wkładanie rąk. Ponieważ to namaszczenie krzyżem w odpowiedni sposób oznacza duchowe namaszczenie przez Ducha Świętego, którego udziela się wiernym, My chcemy potwierdzić jego istnienie i znaczenie.

Co do słów, jakie wypowiada się przy bierzmowaniu, z należnym szacunkiem rozważyliśmy wartość czcigodnej formuły używanej w Kościele łacińskim; uważamy jednak, że wyżej należy postawić starożytną formułę właściwą obrządkowi bizantyńskiemu, która wyraża Dar samego Ducha Świętego i wspomina zstąpienie Ducha Świętego w dzień Pięćdziesiątnicy (por. Dz 2, 1—4 i 38). Przyjmujemy zatem tę formułę oddając ją prawie dosłownie.

¹⁹ Ep. *Ex quo primum tempore*, Benedicti XIV... Bullarium, t. III, Prati 1847, p. 320.

²⁰ Por. Cyrillus Hierosolymitanus, *Catech.* XVIII, 33. PG 33, 1056; Asterius Episcopus Amasenus, *In Parabolam de filio prodigo*, in „Photii Bibliotheca”, Cod. 217, PG 104, 213. Por. także *Epistola cuiusdam Patriarchae Constantinopolitani ad Martyrium Episcopum Antiochenum*, PG 119, 900.

²¹ M. Andrieu, *Le Pontifical Romain au Moyen- Age*, t. 1, *Le Pontifical Romain du XII siècle*, (Studi e Testi, 86) Città del Vaticano 1938, p. 247.

Dlatego też, aby odnowienie obrzędów bierzmowania objęło także samą istotę obrzędu sakramentalnego, naszą najwyższą powagą Apostolską postanawiamy, by w przyszłości w Kościele łacińskim zachowano następującą zasadę:

Sakramentu bierzmowania udziela się przez namaszczenie krzyżem na czole, którego dokonuje się z włożeniem ręki i przez słowa: „Przyjmij znamię Daru Ducha Świętego”²².

Chociaż włożenie rąk na wybranych, którego dokonuje się z przepisaną modlitwą przed namaszczeniem krzyżem nie należy do istoty obrzędu sakramentalnego, trzeba je wysoko cenić, ponieważ należy do całości tego obrzędu i przyczynia się do jego pełniejszego zrozumienia. Jasne jest, że to poprzedzające włożenie rąk różni się od włożenia ręki, które łączy się z namaszczeniem krzyżem na czole.

Po ustanowieniu i wyjaśnieniu wszystkiego, co odnosi się do istoty sakramentalnego obrzędu, powagą apostolską potwierdzamy obrzędy tego sakramentu, odnowione przez Świętą Kongregację Kultu Bożego, w porozumieniu z Świętymi Kongregacjami Doktryny Wiary, Dyscypliny Sakramentów i Ewangelizacji Narodów co do materii podległej ich kompetencji. Wydanie łacińskie tych obrzędów zawierające nową formułę wchodzi w życie natychmiast, gdy się ukaże. Wydania w językach współczesnych przygotowane przez Konferencje Biskupów i zatwierdzone przez Stolicę Apostolską wejdą w życie w dniu zatwierdzenia przez te Konferencje. Do końca roku 1972 wolno używać starych obrzędów. Od dnia 1 stycznia 1973 roku wszyscy, których to dotyczy, mają używać tylko nowych obrzędów.

Chcemy, aby nasze postanowienia i przepisy w Kościele łacińskim zachowały moc i skuteczność bez względu na konstytucje i zarządzenia Apostolskie wydane przez naszych poprzedników oraz inne przepisy godne szczególnego wspomnienia.

Dan w Rzymie, u świętego Piotra, dnia 15 sierpnia w uroczystości Wniebowzięcia N.M.P. w roku 1971, dziewiątym naszego pontyfikatu.

PAPIEŻ PAWEŁ VI

Tłumaczył: O. Franciszek Małaczyński OSB

²² Accipe signaculum Doni Spiritus Sancti.